

Histori suksesi - Shqipëria: investimi në agroturizëm si një motor për prosperitetin e përbashkët

Publikuar më 18 prill, 2024

©FAO

Përdorimi i një qasjeje sistemesh për të kapërcyer hendekun rural-urban dhe siguruar sisteme ushqimore të barabarta, elastike dhe të qëndrueshme.

Potenciali i turizmit si një shtytës i zhvillimit rural

Shqipëria vitet e fundit ka përjetuar një rritje të ndjeshme të turizmit falë bukurive të saj natyrore, peizazheve, biodiversitetit dhe një tradite të pasur kulinarie me produkte të ndryshme bujqësore.

Kjo rritje është shoqëruar nga politika të qeverisë që promovojnë ruajtjen e burimeve natyrore dhe biodiversitetit. Një shembull i kësaj përpjekjeje është krijimi në vitin 2023 i parkut kombëtar të lumit të egër Vjosa, i pari i këtij lloji në Evropë që mbrohet nga Unioni Ndërkombëtar për Ruajtjen e Natyrës (IUCN).

Në vitin 2020, industrinë e lidhura drejtpërdrejt me turizmin kontribuan me 3.1 përqindⁱ në Prodhimin e Brendshëm Bruto (PBB), ndërsa kontributi i përgjithshëm i sektorit - duke përfshirë efektet nga investimet dhe zinxhiri i furnizimit - ishte rreth 17 përqind, sipas Këshillit Botëror të Udhëtimit dhe Turizmit.ⁱⁱ

Flukset turistike hyrëse u dyfishuan në më pak se një dekadë, nga 4 milionë në 2016 në 8,4 milionë në janar-tetor 2023. Të dhënat e INSTAT-it tregojnë se mbi 10 milionë shtetas të huaj kanë hyrë në vend në vitin 2023.^{iii, iv}

Ekonomia vendase dhe infrastruktura e Shqipërisë po stimulohen për të përmbushur kërkesën e këtij numri në rritje turistësh që kërkojnë prodhime më të shumta vendase në nivel sasior dhe cilësor, dhe shërbime të ngjashme. Nxitja e sektorit të agroturizmit është një mënyrë për të adresuar këtë kërkesë, duke krijuar mundësi të reja tregu, duke shfrytëzuar potencialin e tij si nxitës i zhvillimit rural.

Shumica e objekteve të agroturizmit në Shqipëri bazohen në modelin nga ferma-në-pirun, me ferma të pajisura edhe me restorante që ofrojnë kuzhinë tradicionale. Ruajtja e agrobiodiversitetit, mbrojtja e bimëve autoktone dhe promovimi i praktikave të qëndrueshme dhe tradicionale të prodhimit bujqësor dhe ushqimor janë bërë pjesë integrale e qasjes së agroturizmit.

Promovimi i agroturizmit të qëndrueshëm midis konsumatorëve urbanë do të katalizojë zhvillimin e sistemeve ushqimore që ofrojnë ushqime ushqyese të rritura nëpërmjet metodave miqësore me mjedisin, duke gjeneruar gjithashtu mundësi për të nxitur zgjerimin ekonomik dhe për të përmirësuar të ardhurat dhe jetesën në zonat rurale.

Informimi i vizitorëve për varietetet lokale të perimeve të rritura në fermën Lile në fshatin Katundishtë gjatë një dite të hapur në gusht 2023.

©FAO

Hendeku rural-urban

Megjithëse bujqësia jep një kontribut të rëndësishëm në ekonominë kombëtare, duke zënë 19.3 përqind^v të PBB-së dhe 33.8 përqind^{vi} të normës totale të punësimit, pjesa më e madhe e prodhimit ekonomik të Shqipërisë gjenerohet nga qytetet e saj. Në 2022, [Tirana dhe Durrësi](#), dy qytetet më të mëdha, kontribuan përkatësisht me 43 për qind dhe 10 për qind në PBB. Në përgjithësi, [prodhimi urban është rreth 11 herë më i madh se prodhimi rural](#), ndërsa popullsia që jeton në qytete është vetëm 1.3 herë më shumë se ajo që jeton në fshat.

Infrastruktura dhe fuqia e mjaftueshme e punës janë të pamjaftueshme në zonat rurale, ku rreth 85 përqind^{vii} e tokës së kultivuar të vendit përbëhet nga ferma të vogla familjare, me një

sipërfaqe mesatare prej 1.2 hektarësh. Këto kufizime i shtyjnë të rinjtë dhe të rejat të migrojnë në qytete ose vende të tjera në kërkim të mundësive ekonomike.

Gjithashtu, popullsia e plakur në ferma po lufton për tu përshtatur me risitë teknologjike dhe ndryshimin e preferencave të konsumatorëve, dhe pavarësisht rasteve shembullore të agrosipërmarrësve që modernizojnë praktikën e tyre të prodhimit, shumica e produkteve të kultivuara në vend ende përballen me sfida në përmbushjen e standardeve të sigurisë dhe cilësisë gjithashtu si kërkesë e tregut.

Vizioni i Shqipërisë për ndryshim

Për të mbushur boshllëkun rural-urban dhe përpara Samitit të OKB-së për Sistemet Ushqimore 2021, Qeveria Shqiptare zhvilloi një rrugë kombëtare që parashtron vizionin e saj për të ardhmen: një nga prosperitetet e përbashkëta e nxitur nga përpjekjet kohezive nga të gjithë aktorët e sistemeve ushqimore për të përmirësuar jetesën rurale, sigurinë dhe produktivitetin ushqimor, ofrimin e ushqimit të sigurt dhe cilësor që promovon shëndetin dhe mirëqenien e konsumatorit dhe të rrisë kapacitetin e vendit për t'u përshtatur me ndryshimet klimatike.

Për ta arritur këtë, rruga kombëtare parashtron një sërë prioritetesh për dekadën e ardhshme: zhvillimin e agroturizmit dhe zinxhirët e shkurtër të vlerës si shtytës të zhvillimit rural; për të krijuar një sistem efektiv të sigurisë ushqimore, veterinarë dhe mbrojtjes së bimëve; të garantojë përdorimin e qëndrueshëm të burimeve natyrore dhe mbrojtjen e mjedisit; dhe për të mundësuar zbutjen dhe përshtatjen ndaj ndryshimeve klimatike.

Pse një qasje sistemesh për të trajtuar sfidat e agroturizmit?

Gratë fermere nga një grup i krijuar prodhimi të cilat shfaqin produktet e rritura dhe të përgatitura në fermat e tyre të agroturizmit gjatë një festivali tradicional në Katundishtë në gusht 2023.

©FAO

Agroturizmi përfshin një qasje sistemesh pasi bashkon shumë sektorë të ndërlidhur: bujqësinë, turizmin, infrastrukturën, marketingun, ushqimin, kulturën dhe ekonominë lokale.

Qasja e sistemeve ka të bëjë me bashkimin e sektorëve të ndryshëm, palëve të interesuara dhe disiplinave për të arritur në një kuptim të përbashkët të pengesave kryesore për të ndryshuar, si dhe mundësitë e shfaqura për rritje, si dhe për të hartuar dhe zbatuar së bashku një sërë veprimesh të ndërlydhura që mund të arrijnë rezultate të shumëfishta.

Këto rezultate përfshijnë diversifikimin e sipërmarrjes, marketingun e produkteve ushqimore vendase, promovimin e bujqësisë miqësore me mjedisin, ruajtjen e biodiversitetit lokal dhe traditave ushqimore, fuqizimin e grave si menaxhere të agrobiznesit, rritjen e njohurive bujqësore dhe më shumë.

Një qasje sistemesh nënkupton gjithashtu parashikimin dhe zbutjen e pasojave të mundshme të paqëllimshme, të tilla si ndikimi i rritjes së fluksit turistik tek banorët vendas dhe burimet natyrore, ose konkurrenca midis fermave ose bizneseve të tjera të lidhura.

Mbështetja e Shqipërisë për të kapërcyer hendekun rural-urban

Gratë fermere marrin pjesë në seminarin e Fed Invest/Qendfra ABA mbi përmirësimin e prodhimit të vajit të ullirit.

©ABA Online

Duke filluar nga viti 2022, FAO, përmes [Nismës së Sistemeve të Qëndrueshme të Ushqimit në Mesdhe \(SFS-MED\)](#), mbështeti Shqipërinë në tranzicionin e saj, duke përdorur një qasje sistemesh.

Si hap i parë, projekti SFS-MED organizoi dialogjet lokale në bashkitë Belsh, Përmet dhe Shkodër, duke mbledhur së bashku sipërmarrës të agroturizmit, fermerë burra dhe gra, institucione mikrofinanciare, përfaqësues të bashkive, ofrues të shërbimeve të ekstensionit bujqësor dhe institute të trajnimeve profesionale, duke përfshirë shkollat e kuzhinës.

Së bashku, ata reflektuan mbi sfidat dhe mundësitë, dhe identifikuan mënyra për të përmirësuar agroturizmin shqiptar nëpërmjet bashkëpunimit në sektorët dhe disiplinat e tyre

përkatëse. Qëllimet kolektive ishin të gjeneronin të ardhura dhe të prodhonin ushqime më të larmishme, në mënyra miqësore me mjedisin.

Dialogët krijuan një hapësirë të sigurt dhe gjithëpërfshirëse në të cilën pjesëmarrësit ndjeheshin të dëgjuar dhe të fuqizuar për të shprehur shqetësimet dhe idetë e tyre në një platformë të njohur publikisht. Ato nxitën veprimtari të reja midis aktorëve të ndryshëm për të kuptuar dallimet e tyre, për t'u angazhuar në dialog kuptimplotë dhe për të eksploruar se si mund të bashkëpunojnë në mënyrë më efektive.

Për shembull, një nga rezultatet që doli nga këto dialogje ishte nevoja e një bashkëpunimi të ngushtë midis shkollave profesionale, bizneseve agroushqimore dhe komuniteteve rurale për të pajisur të rinjtë vendas me aftësitë në zhvillimin e veprimtarive agroushqimore të së ardhmes.

“Brezi i ri ka qëndrimin e duhur për të zbatuar modele më të mira biznesi, por atyre u mungon përvoja dhe mundësitë e financimit për të filluar biznese”, komenton pjesëmarrësi i dialogut Eldi Ceco. Ai drejton [Qendrën ABA](#), e cila ofron shërbime këshillimi biznesi për fermerët, si dhe një platformë online për seminare, trajnime dhe demonstrime praktike në terren.

Në të njëjtën kohë, ky proces tregoi se si proceset në nivel kombëtar mund të bazohen në realitete territoriale, me përgjegjshmëri më të madhe në nivel lokal. Falë këtyre dialogëve, pjesëmarrësit bashkëpunuan për të formuluar të dhënat e tyre në një udhërrëfyes kombëtar për transformimin e sistemeve ushqimore, duke përdorur agroturizmin si pikë hyrëse.

Udhërrëfyesi përfshin skema të përmirësuara të të drejtave mbi tokën, trajnime të detyrueshme për të garantuar cilësinë e shërbimit dhe standardet mjedisore, mbështetjen për markën e lidhur me etiketat e origjinës dhe zbutjen e ndryshimeve klimatike nëpërmjet, energjisë së rinovueshme, pyllëzimit dhe përdorimit të varieteteve bimore rezistente ndaj thatësisë.

Ky vizion kolektiv u nda me qeverinë në një konsultim kombëtar që u bashkëkryesua nga Zëvendësministri i Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural, Koordinatori i Përhershëm i OKB-së dhe [Përfaqësuesi i FAO-s në Shqipëri](#). Në konsultim morën pjesë Ministria e Turizmit dhe Mjedisit si dhe përfaqësues nga akademia, operatorët e biznesit agroushqimor, shoqëria civile, agjencitë qeveritare dhe [OKB](#).

“Ndërhyrjet që dëgjuam sot konfirmuan se agroturizmi është prioritet dhe konsiderohet si një mjet për transformimin e sistemeve ushqimore, duke pasur parasysh rëndësinë e turizmit dhe bujqësisë për ekonominë tonë. Sistemet ushqimore të Shqipërisë mund të transformohen nëse jemi në gjendje të inovojmë, përmes partneriteteve të reja, teknologjive të përmirësuara dhe modeleve arsimore krijuese”, tha Irfan Tarelli, Drejtor i Përgjithshëm në Ministrinë e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural dhe Përfaqësuesi Kombëtar i Samitit të Sistemeve Ushqimore të OKB-së në Shqipëri.

“Si një fushë ndërsektoriale, agroturizmi mund të na ndihmojë të koordinojmë përpjekjet midis institucione të ndryshme. I mirëpres platformat si dialogu i sotëm dhe dialogët e ndryshëm që i paraprijnë këtij të fundit, të cilat ndihmojnë në bashkimin e të gjithë palëve të interesuara dhe udhëzimin e tyre drejt prioritizimit të çështjeve të shumta dhe dimensioneve të qëndrueshmërisë. Platforma si këto mundësojnë një bisedë dhe komunikim të vazhdueshëm ndërmjet agjencive publike, donatorëve, shoqërisë civile dhe operatorëve të biznesit”, shtoi ai.

Ky proces theksoi rëndësinë e ndërtimit të konsensusit gjithëpërfshirës për të stimuluar bashkëpunimin midis palëve të interesuara. Ai tregoi gjithashtu rëndësinë e lehtësimit të lidhjeve ndërmjet njerëzve, sektorëve dhe niveleve të qeverisjes për të gjetur një ndjenjë të përbashkët drejtimi që bazohet në kontekstin lokal.

Trajnime të përbashkëta përmes grupeve (clusters) dhe më shumë

Fermerët ndjekin sesionin e trajnimit për prodhimin e fidanëve të perimeve dhe menaxhimin e sëmundjeve. ©FAO

Projekti SFS-MED gjithashtu lehtësoi trajnime të përbashkëta dhe mundësoi rrjetëzimin përtej takimeve të ndryshme. Për shembull, ai pilotoi një nga veprimet e identifikuara në udhërrëfyesin kolektiv, duke bashkuar një grup sipërmarrësish të agroturizmit në një grup prodhimi për të përmirësuar metodat e tyre, cilësinë e produktit dhe për t'u lidhur me fermat fqinje për të plotësuar prodhimin e njëri-tjetrit.

Kjo u arrit duke lidhur sipërmarrësit e agroturizmit me agronomët, një OJQ lokale e quajtur [Programi për Mbështetjen e Shoqatave Rurale](#), dhe një bankë farash. Anëtarët e grupit, të vendosur në zonën e Përmetit, morën trajnime mbi praktikën e qëndrueshme bujqësore, duke përfshirë përdorimin e reduktuar të ujit dhe pesticideve, kompostimin organik dhe ujtit me pika, dhe u mbështetën për të organizuar ditë të hapura në fermat e tyre në një përpjekje për të arritur klientë në mënyrë kolektive në vend të praktikës individuale.

Këto ditë të hapura ishin të rëndësishme në vendosjen e lidhjeve midis furnitorëve ruralë dhe konsumatorëve urbanë, duke rritur ndërgjegjësimin për bujqësinë e qëndrueshme, varietetet e bimëve dhe produkteve ushqimore lokale.

Në një shembull tjetër, projekti SFS-MED organizoi një vizitë studimore në rajonin jugor të Pulias të Italisë, ku sipërmarrësit shqiptarë të agroturizmit mësuan se si kolegët e tyre italianë kombinojnë bujqësinë organike me turizmin, duke ofruar kuzhinë tradicionale të bazuar në përbërësit me burime vendase.

Vizita përfshiu gjithashtu takime me përfaqësues nga Qeveria vendore Italiane dhe agjencitë e zhvillimit, të cilët ilustruan rëndësinë e një mjedisi të favorshëm legjislativ dhe institucional në mbështetje të bashkëpunimit midis sipërmarrësve të agroturizmit.

Çfarë ka filluar të ndryshojë

Turistët e huaj vizitojnë stendën me prodhime vendase të ekspozuara gjatë një dite të hapur në fshatin Katundishtë, Këlcyrë, Përmet.

©FAO

Për shumë pjesëmarrës, dialogjet lokale dhe kombëtare shënuan takim e tyre të parë për të diskutuar mbi sistemet agroushqimore. Kjo i motivoi ata të dilnin nga sektorët e tyre të veçantë dhe të parashikonin shtigje të reja drejt zhvillimit të qëndrueshëm.

“Mësova se sipërmarrësit e agroturizmit duhet të veprojnë si udhërrëfyes për fermerët në zonën e tyre: si të prodhojnë, çfarë të prodhojnë dhe kur do të nevojitet. Pra, ata duhet të kombinojnë biznesin e tyre me bizneset e vogla familjare që i rrethojnë”, komenton Ceco nga Qendra ABA.

“Kjo ndodh tashmë, por është sporadike; Ne duhet ta shtyjmë këtë qasje më shumë si një model biznesi, sepse ka potencial agroturizmi kudo në zonat rurale të Shqipërisë”, shton Ceco.

Ferma dhe restoranti i familjes Lile është një shembull i një lideri të virtytshëm në zonën e saj lokale, e cila ndodhet pranë Banjovë Termale të Bënjës në Parkun Kombëtar të Lumit të Egër Vjosa.

Familja Lile kultivon fruta dhe perime, të cilat i shërbejnë në restorantin e tyre në fshat, ku përfshin kuzhinë tradicionale shqiptare dhe greke. Ata prodhojnë gjithashtu verë, gliko, konserva tradicionale frutash dhe raki, një pije e distiluar që është e njohur në Ballkan dhe në Mesdheun Jugor. Mysafirët e tyre vijnë nga e gjithë Shqipëria, si dhe nga Italia, Gjermania, Rusia dhe SHBA.

“Blejme produkte nga fermerët e tjerë – qumësht, djathë, patate, vezë kur nuk i kemi”, rrëfen Fabja Lile, 18 vjeç.

Familja Lile mori mbështetje nga RASP, e cila ofroi trajnime mbi teknikat e ujitjes, reduktimin e përdorimit të pesticideve, kompostimin, rrjetëzimin me fermerë të tjerë dhe rritjen e dukshmërisë së tyre përmes etiketimit dhe ekspozimit të produkteve të tyre në panairë.

“Ata na ndihmuan jo vetëm me gjëra materiale si ndërtimi i një sere në mënyrë që të mund të kultivojmë perime gjatë gjithë vitit – ata gjithashtu na ndihmuan të zgjerojmë idetë tona”, thotë Fabja.

“Deri këtë vit, prindërit e mi e drejtonin biznesin e tyre të gjithë vetë. Nuk e dinim që kjo lloj ndihme ishte në dispozicion. Tani jemi më shpresëdhënës dhe më të hapur për të mësuar nga organizata të tjera”.

Një ndryshim tjetër domethënës është krijimi, brenda Ministrisë së Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural, i një departamenti të agroturizmit, i lidhur me Ministrinë e Turizmit dhe Mjedisit për të zbatuar veprime të përbashkëta, për të cilat udhërrëfyesi kolektiv mund të bëhet shtylla kryesore.

Perspektiva për të ardhmen

Turistët dhe fermerët vjelin së bashku varietetet lokale të perimeve nga kopshti në fermën Lile.

©FAO

Aktivitetet pilote të SFS-MED kanë treguar se kur fermerët e vegjël dhe agro-sipërmarrësit përshtasin praktika të përmirësuara të prodhimit dhe biznesit dhe bashkëpunojnë në grupe, ata mund të hyjnë në tregje më fitimprurëse dhe të ofrojnë produkte më të sigurta dhe me cilësi më të lartë.

Reagimet nga terreni tregojnë se aktorët reagojnë shumë pozitivisht: jetesa e tyre u përmirësua dhe metodat e tyre u bënë më të qëndrueshme.

Për të mbështetur transformimin e vazhdueshëm, ka nevojë për përpjekje të vazhdueshme për të përdorur një qasje sistemesh duke lidhur palët e interesuara nga sektorë të ndryshëm për të kapërcyer vështirësitë, si në nivel politikash ashtu edhe në terren. Kjo do të kërkojë identifikimin e kampionëve me dukshmëri kombëtare dhe lokale, të cilët mund të ofrojnë lidhshmëri dhe avokim.

Gjithashtu, bisedat me ministritë dhe agjencitë vendore të financimit janë në vazhdim për të mobilizuar burimet për të zbatuar disa nga prioritetet në udhërrëfyesin kolektiv. Këto përfshijnë ngritjen e grupeve midis tregut të Tiranës dhe fermave të vogla agroturistike që ofrojnë produkte të sigurta vendase.

Një ide tjetër është të promovohen zgjedhjet e zgjuara klimatike, e lidhur në mënyrë dixhitale për të mbrojtur biodiversitetin malor dhe për të përmirësuar jetësinë e barinjve dhe komuniteteve të tyre përmes itinerareve turistike.

Rreth SFS-MED

Nisma SFS-MED është një forum për dialog dhe bashkëpunim shumëpalësh, një rrjet për forcimin e shkëmbimit të njohurive dhe ndërtimit të kapaciteteve, si dhe një katalizator për bashkëpunimin rajonal mbi temat prioritare për transformimin e qëndrueshëm të sistemeve agroushqimore në Mesdhe.

Qëllimi i tij është të krijojë një komunitet për të shfrytëzuar dhe ndarë njohuritë, përvojën dhe aftësitë e aktorëve të sistemeve agroushqimore në të gjithë rajonin e Mesdheut, ndërsa zbatohen përpjekjet rajonale, kombëtare dhe lokale për transformimin e sistemeve ushqimore më të qëndrueshme.

Financuar nga Ministria e Punëve të Jashtme dhe Bashkëpunimit Ndërkombëtar të Italisë, SFS-MED është një partneritet midis Organizatës së Kombeve të Bashkuara për Ushqimin dhe Bujqësinë ([FAO](#)), Qendrën Ndërkombëtare për Studimet e Avancuara Agronomike Mesdhetare ([CIHEAM](#)), Sekretariati i Unionit për Mesdheun ([UfM](#)) dhe Partneriteti për Kërkim dhe Inovacion në Zonën e Mesdheut ([PRIMA](#)). Është një projekt i lidhur me [Programin e Sistemeve të Qëndrueshme të Ushqimit të Rrjetit One Planet](#).

ⁱ INSTAT. 2022. Tourism in Figures Albania 2021. Tiranë, INSTAT. <https://www.instat.gov.al/media/11112/tourism-in-figures-albania-2021.pdf>

ⁱⁱ USAID. Fact Sheet: Support for Tourism Development. USAID. <https://2017-2020.usaid.gov/albania/news-information/fact-sheets/fact-sheet-support-tourism-development>

---

iii INSTAT. 2024. Tourism Statistics. In: INSTAT: Institute of statistics. INSTAT.
<https://www.instat.gov.al/en/themes/industry-trade-and-services/tourism-statistics/#tab2>

iv Euronews Albania. 2024. Albania outperforms all European countries in overnight stays. In: Euronews Albania. Euronews Albania. <https://euronews.al/en/albania-outperforms-all-european-countries-in-overnight-stays/>

v INSTAT. 2022. Produkti i Brendshëm Bruto, 2020. Press release. INSTAT.
<https://www.instat.gov.al/media/9739/produkti-i-brendsh%C3%ABm-bruto-final-2019-dhe-gjysm%C3%AB-final-2020.pdf>

vi INSTAT. 2021. Tregu i Punës 2020. Press release. INSTAT.
<http://www.instat.gov.al/media/8293/njoftim-per-media-tregu-i-punes-2020.pdf>

vii FAO. 2020. Smallholders and family farms in Albania. Country study report 2019. Budapest.
<https://doi.org/10.4060/ca7450en>